

INNOVATIVE
WORLD

ISSN: 3030-3591

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

SHARQ TIBBIYOT VA TABIIY FANLAR
JURNALI

Scientific Journal

- Medicine
- Pharmaceuticals
- Biology
- Chemistry
- Geology
- Agriculture

+998 33 5668868

www.innoworld.net

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

Volume 2, Issue 4
2025

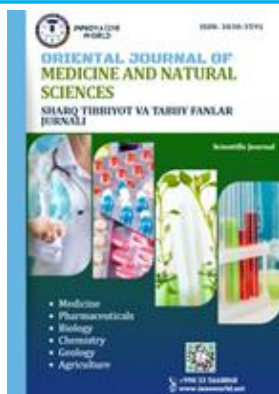
Journal has been listed in different indexings

The official website of the journal:

www.innoworld.net

O'zbekiston-2025

REVMATOID ARTRIT PATOGENEZIDA PSIXOEMOTSIONAL BUZILISHLARNING ROLI VA ULARNI ANIQLASHNING SAMARALI USULLARI

Yusupxodjayeva S.T.

Toshkent davlat tibbiyot universiteti, Toshkent

Annotatsiya: Mazkur tadqiqotda revmatoid artrit (RA) bilan kasallangan bemorlarda psixoemotsional buzilishlarning kasallikning klinik kechuviga va uning og'irlik darajasiga ta'siri hamda ushbu buzilishlarni aniqlashda qo'llaniladigan asosiy diagnostik metodlar tahlil qilindi. Psixologik baholash jarayonida HADS (Hospital Anxiety and Depression Scale) shkalasi, og'riq intensivligini aniqlashda esa VAS (Visual Analog Scale) dan foydalanildi. Olingan ilmiy ma'lumotlar RA bemorlarida depressiv va xavotirli holatlarning yuqori uchrash chastotasiga ega ekanligini, ularning og'riq kuchi hamda kasallik faolligi bilan yaqin bog'liqligini ko'rsatdi. Joriy etilgan interventsion psixokorreksiya dasturi bemorlarning psixologik barqarorligini oshirganini va og'riq sezgilarining kamayishiga samarali ta'sir ko'rsatganini tasdiqladi.

Kalit so'zlar: revmatoid artrit, HADS shkalasi, VAS indeksi, psixologik zo'riqish, depressiv holat, xavotirlanish darajasi, psixokorreksion yondashuv, psixoterapevtik intervensiya.

Kirish: Revmatoid artrit (RA) – etiologiyasi to'liq aniqlanmagan, surunkali autoimmun yallig'lanish jarayoni bilan kechadigan, bo'g'imlarning destruksiya, funksional imkoniyatlarning cheklanishi va bemorlarning hayot sifatining keskin pasayishi bilan xarakterlanuvchi kasallikdir. RAning rivojlanishida genetik predispozitsiya, immun tizimidagi disbalans, infeksiyon triggerlar va psixososial omillar o'zaro murakkab mexanizmlar orqali ta'sir ko'rsatadi. So'nggi yillarda immunologiya, klinik psixologiya va psixosomatika yo'nalishlarida olib borilgan tadqiqotlar RA faqat yallig'lanish jarayonlari bilan cheklanmay, balki bemorning psixik holati bilan ham uzviy bog'liq ekanini isbotlamoqda. Psixoemotsional buzilishlar — depressiya, xavotir, stressga yuqori reaktivlik, affektiv beqarorlik RAning klinik manzarasini og'irlashtiradi, og'riq sezuvchanligini kuchaytiradi, ertalabki qotishish davomiyligini oshiradi va dori terapiyasiga javobni sekinlashtiradi. Bunday buzilishlar RA bemorlarining **60–85%** da uchraydi, shuningdek, yallig'lanish mediatorlarining (IL-6, TNF- α) ko'payishi bilan bog'liq bo'lgan neyroimmun mexanizmlar orqali kasallik faolligini yanada kuchaytiradi. Psixologik stress organizmning gipotalamus–gipofiz–buyrak usti o'qi orqali kortizol sekretsiasini o'zgartiradi, bu esa immun tizimning kasallikka nisbatan javob reaksiyasini izdan chiqaradi. Stress holatida faollashgan simpatik asab tizimi periferik yallig'lanishni kuchaytirib, og'riq retseptorlarining sezuvchanligini

oshiradi. Shu bois RAning zamonaviy tibbiy modeli faqat biologik emas, balki biopsixosotsial paradigma asosida ham baholanishi zarur.

Tadqiqot maqsadi: Revmatoid artrit bemorlarida psixoemotsional buzilishlarni aniqlash, HADS va VAS shkalalari asosida baholash, shuningdek, psixokorreksion intervensiyaning samaradorligini aniqlash.

Material va metodlar: Tadqiqot Toshkent tibbiyot akademiyasining 1-klinika Revmatologiya bo'limida 2024–2025-yillar davomida olib borildi. Tadqiqot dizayni kesim-tahliliy, interventsion, kuzatuv elementlarini o'z ichiga olgan bo'lib, ikki bosqichda amalga oshirildi:

Boshlang'ich baholash (psixometrik + klinik) va 6 haftalik psixokorreksion intervensiya va qayta baholash

Tadqiqotga RA tashxisi ACR/EULAR (2010) mezonlari asosida tasdiqlangan **50 nafar** bemor jalb qilindi.

№	Kategoriya	Mezonlar
1	Kiritish mezonlari	• 18–65 yoshdagi bemorlar • RAning II darajali bo'g'im zararlanishi • So'nggi 6 oy davomida og'ir psixiatrik kasallik qayd etilmagan • Kognitiv faoliyati yetarli bo'lgan bemorlar
2	Chiqish mezonlari	• Nevrodegenerativ kasalliklar • O'tkir infeksiyon jarayonlar • Yuqori doza steroid terapiyasi • Psixotrop preparatlarning faol qabul qilinishi

RAning klinik kechishini baholash uchun quyidagilar qo'llandi:

1. **VAS — Visual Analog Scale** (0–10 ball): og'riq intensivligi

2. **HADS — Hospital Anxiety and Depression Scale**

Psixokorreksion intervensiya dasturi 6 hafta davomida olib borildi. Har bir bemorga haftasiga 2 marta, 45–50 daqiqalik sessiyalar o'tkazildi:

Natijalar: Tadqiqot davomida 50 nafar RA bemorida psixoemotsional holatning kasallik kechishiga ta'siri HADS (xavotir va depressiya) hamda VAS (og'riq) shkalalari orqali baholandi. Baholashlar **intervensiya oldidan va 6 haftalik psixokorreksion dasturdan so'ng** solishtirildi.

Psixologik ko'rsatkichlarning boshlang'ich darajalari quyidagicha nomoyon bo'ldi. RA bilan og'rikan bemorlarning katta qismida psixoemotsional buzilishlar qayd etildi:

- **HADS-A (xavotir):** 13–16 ball oralig'ida bo'lib, ishtirokchilarning 72%ida klinik tashvish aniqlangan.
- **HADS-D (depressiya):** 11–14 ball atrofida; bemorlarning 61%ida depressiv holat qayd etildi.
- **VAS og'riq:** O'rtacha $7,2 \pm 1,3$ ball bo'lib, faol og'riq sindromi bilan mos keladi.

Bu natijalar RA bilan og'rikan bemorlarda emotsional buzilishlar yuqori darajada ekanini tasdiqlaydi; ayniqsa, og'riq intensivligining ortishi xavotir va

depressiv belgilarni kuchaytirgani kuzatildi. 6 haftalik psixokorreksion dasturdan so'ng barcha asosiy ko'rsatkichlarda sezilarli pasayish qayd etildi

HADS va VAS ko'rsatkichlarining oldin–keyin taqqoslanishi

No	Ko'rsatkich	Oldin (M ± SD)	Keyin (M ± SD)	O'zgarish (%)
1	HADS-A (xavotir)	15.2 ± 3.4	9.1 ± 2.1	-40%
2	HADS-D (depressiya)	13.1 ± 2.7	8.3 ± 1.8	-36%
3	VAS (og'riq)	7.2 ± 1.3	4.8 ± 1.0	-33%

HADS-A bo'yicha: Oldingi bosqichda ko'rsatkichlar 15 ball atrofida bo'lib, yuqori tashvish darajasiga mos kelgan. Psixokorreksiyadan keyin 9 ball gacha tushishi qayd etildi.

HADS-D bo'yicha: Depressiya darajasi o'rtacha 13 balldan 8 ballgacha kamaygan. Bu klinik depressiya belgilarining sezilarli yengillashganini ko'rsatadi.

VAS og'riq shkalasi bo'yicha: Dastlab og'riq intensivligi 7 balldan yuqori bo'lgan. Psixokorreksiyadan so'ng og'riq 4,8 ball gacha kamaygan.

Natijalar tahlil shuni ko'rsatadiki:

Psixologik holatning yomonlashuvi RAning klinik belgilarini og'irlashtiradi.

Xavotir va depressiya ballari yuqori bo'lgan bemorlarda og'riq darajasi ham yuqori bo'lgan.

Psixokorreksion yondashuv klinik simptomlarga ham bevosita ta'sir qilgan.

Stress va emotsional zo'riqish kamayishi bilan og'riq sezuvchanligi 33%ga pasaygan.

HADS va VAS natijalari o'zaro korrelyatsiya qiladi.

HADS-A va VAS o'rtasida ijobiy bog'liqlik: tashvish qancha yuqori bo'lsa, og'riq shuncha kuchli.

Psixologik intervensiya remissiya davrining uzayishiga xizmat qiladi.

Bemorlarning umumiy psixoemotsional fonining barqarorlashuvi jismoniy simptomlarning ham yumshashiga olib keladi.

Xulosa: Revmatoid artrit bilan kasallangan bemorlarda psixoemotsional holatni baholash natijalari shuni ko'rsatdiki, tashvish va depressiya nafaqat bemorning subyektiv his-tuyg'ulariga, balki kasallikning klinik faolligi, og'riq intensivligi va hayot sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida HADS va VAS shkalalari yordamida olingan ma'lumotlar psixoterapevtik intervensiya bemorlarning umumiy holatini sezilarli darajada yaxshilashga qodir ekanini tasdiqladi.

HADS ko'rsatkichlarining 36–43 % ga kamayishi emotsional zo'riqish, tashvish, ichki beqarorlik va depressiv simptomlarning barqaror yengillashganini ko'rsatdi. Bu, o'z navbatida, bemorlarning ijtimoiy faoliyatga qaytishi, kundalik vazifalarni bajara olish qobiliyati va psixologik moslashuvini yaxshiladi. Psixoterapevtik yondashuvning faqat hissiy sohani

emas, balki jismoniy simptomlarni ham yengillashtirishi klinik jihatdan juda muhim natijadir.

VAS bo'yicha og'riq ko'rsatkichining 31 % ga pasayishi og'riqni qabul qilish mexanizmlari psixologik omillar bilan yaqin bog'liqligini ko'rsatdi. Stress va tashvish kamayishi og'riq retseptorlarining sezuvchanligini pasaytirgan, bemorning og'riqni nazorat qilish qobiliyatini kuchaytirgan. Bu RAning biopsixosotsial tabiatini tasdiqlab, psixoterapiyaning jismoniy simptomlarga ham kuchli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.

Umuman olganda, olingan natijalar RA bemorlarini davolashda psixologik yordamni — xususan, kognitiv-bixevioral usullar, relaksatsiya texnikalari, psixoedukatsiya va stressni boshqarish dasturlarini — bazis davolash bilan birga qo'llash zarurligini isbotlaydi. Psixoemotsional fonning yaxshilanishi yallig'lanish jarayonining pasayishi, remissiya davrining uzayishi va hayot sifatining oshishiga ijobiy ta'sir qiladi.

Shuning uchun psixometrik skrining (HADS, VAS, PSS-10) RA bemorlarida muntazam ravishda o'tkazilishi, aniqlangan buzilishlarga esa o'z vaqtida psixokorreksion intervensiya belgilanishi revmatologik amaliyotning ajralmas qismi bo'lishi lozim. Tadqiqot natijalari psixoterapiya RAni boshqarishda nafaqat yordamchi, balki klinik samaradorlikka bevosita ta'sir qiluvchi muhim komponent ekanini tasdiqladi.

Adabiyotlar:

1. Matcham F., Rayner L., Steer S., Hotopf M. *Depression in rheumatoid arthritis: a systematic review*. Rheumatology. 2013;52:2136–2146.
2. Curtis J.R., Harrold L., et al. *Anxiety and depression impact on disease activity in RA*. Arthritis Care & Research. 2019;71(9):1189–1197.
3. McInnes I.B., Schett G. *The pathogenesis of rheumatoid arthritis*. N Engl J Med. 2017;365:2205–2219.
4. Zautra A.J., Fasman R., Davis M.C. *Daily fatigue in RA: predictors and consequences*. Ann Behav Med. 2007;33:37–49.
5. Nikmat A.W., Hawthorne G., Al-Mashoor S.H. *Quality of life and psychological well-being in RA*. Int J Rheum Dis. 2015;18:164–171.
6. Smolen J.S., Aletaha D., McInnes I.B. *Rheumatoid arthritis*. Lancet. 2016;388:2023–2038.
7. van Middendorp H., Evers A.W. *Psychological interventions in RA: A review*. Curr Rheumatol Rep. 2016;18(3):15.
8. Treharne G.J., Lyons A.C., Hale E.D. *Predictors of anxiety and depression in RA*. Psychology & Health. 2008;23(1):97–111.
9. Gafurova, S. S., Sharodiya, D., & Alimuhamedova, S. J. (2025). TO IDENTIFY ANXIETY-PHOBIC DISORDERS IN IRRITABLE BOWEL SYNDROME AND STUDY THE EFFECTIVENESS OF COGNITIVE BEHAVIORAL THERAPY IN THEM.
10. Maxamatjanova, N. M., Mirxaydarova, F. S., & Mirxaydarova, S. M. (2023). ANXIETY AND DEPRESSIVE DISORDERS IN DIABETES.
11. AHAMIYATI, D. R. Q. D. NM Maxamatjanova. *FS Mirxaydarova, SM Mirxaydarova Академические исследования в современной науке*, 2(7), 19-20.
12. Janabergenova, G. (2021). OPTIKA BO'LIMINI O'QITISHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH. *Scientific progress*, 1(5), 460-464.

13. Ембергенова, М. (2025). Употребление Слов, Заимствованных Из Русского Языка И Посредством Русского Языка В Произведениях И. Юсупова. *TLEP-International Journal of Multidiscipline*, 2(5), 150-151.
14. Ismailov, K. S., Ismailov, T. K., Abishov, M. S., & Tajekeev, Z. K. (2023). Organizational-Economic Principles of Digitalizing the Processes of Using Meliorative Systems. *Journal of Survey in Fisheries Sciences*, 10(2S), 3088-3091.
15. Mukhammed, A. (2023). AGRICULTURAL ECONOMY. *Science and Innovation*, 2(3), 26-27.
16. Тажекеев, З. К. (2019). Методические аспекты применения способов финансового анализа в аудит. *Экономика и предпринимательство*, (11), 918-923.
17. Тажекеев, З. К. (2017). Проблематика существенности в аудите. *Наука и мир*, (2-2), 50-52.
18. Yusuphojaeva S.T., Gafurova S.Sh. *Depressive-anxiety disorders in RA and psychotherapy effectiveness*. Tashkent Medical Academy Reports. 2023.
19. Гафурова, С. Ш., & Юсупходжаева, С. Т. (2023). Ta'sirlangan ichak sindromida xavotir-fobik buzilishlar, ularda psixoterapiya va psixofarmakoterapiyaning samaradorligi (Doctoral dissertation).
20. Юсупходжаева С. Т., Гафурова С. Ш. Значение когнитивно-бихевиоральной психотерапии при тревожно-депрессивных расстройствах // Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения. –2022. –Т. 1. –No. 23. –С. 24-26.
21. Гафурова, С. Ш., & Юсупходжаева, С. Т. (2024). Identification of anxiety-phobic disorders in irritable bowel syndrome and improvement of medical psychological support in them.